

Tomislav Ridzak*

**Joseph Stiglitz:
GLOBALIZATION AND ITS DISCONTENTS**

London, Allen Lane, 2002.

Josepha Stiglitzu mediji često opisuju kao jednoga od rijetkih akademskih ekonomista koji ima veliko iskustvo s problemima stvarnog svijeta. Kratak pogled na njegovu biografiju otkriva i razloge za to. Nobelova nagrada, predavač na najistaknutijim američkim sveučilištima, veliki broj objavljenih radova u prestižnim svjetskim časopisima samo su neka od njegovih akademskih dostignuća. Uz akademske doprinose, Stiglitz je našao vremena i za „primijenjenu“ ekonomiju. Tako je bio član, a potom i predsjednik Vijeća ekonomskih savjetnika u vrijeme kada je Clinton bio predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. No, najznačajnije za ovu knjigu jest vrijeme provedeno u Svjetskoj banci, gdje je obnašao dužnost potpredsjednika i glavnog ekonomista u razdoblju od godine 1997. do 2000. Osim toga, Stiglitz je sudjelovao i na desetak misija Svjetske banke, koje su u knjizi često upotrebljavane kao „case studies“ na kojima se pokazuje kako globalna birokracija funkcionira. Ti su prikazi dali dodatnu dozu autentičnosti izlaganju i autor se njima često koristi kao prikazom stvarnog stanja na terenu. Glavna misao knjige, koja se provlači kroz sva poglavlja, odnosi se na ulogu globalnih institucija, ponajprije Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke u globalnom ekonomskom poretku.

Knjiga je podijeljena na 9 poglavlja koja se logički mogu sažeti u tri veće cjeline. U prva tri poglavlja koja predstavljaju prvu cjelinu, autor ukratko prepričava povijest osnivanja Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske banke i današnje Svjetske trgovinske organizacije. Dalje, u prvome dijelu nakratko objašnjava načine financiranja tih institucija i njihovu današnju ulogu i djelovanje. Razvitak

---

* T. Ridzak, dipl. oec., u „Interkapital vrijednosni papiri”

Međunarodnog monetarnog fonda prikazan je kao devijacija od svojih prvotnih ciljeva, koji su prikazani kroz stavove legendarnog ekonomista Johna Maynarda Keynesa. U doba osnivanja Međunarodni monetarni fond bio je zamišljen kao pomoć zemljama koje se suočavaju s trenutnim problemima izazvanima tržišnim neučinkovitostima. Dakle, Međunarodni monetarni fond morao je na svjetskome planu djelovati poput državne uprave, i to tamo gdje je tržište zakazalo. Sa druge strane, Svjetska banka bila je zamišljena kao institucija koja će državama pomoći strukturnim programima. Autor objašnjava kako je današnja uloga tih institucija potpuno drugačija. Najrazvijenije svjetske nacije (G-7), odnosno njihova ministarstva financija, preuzele su kontrolu nad tim institucijama (posebno se to ističe na primjeru Međunarodnog monetarnog fonda) i usmjerile su djelovanje u njima poželjnome smjeru. Štoviše, autor drži da je, zapravo, glavnu riječ preuzelo ministarstvo financija Sjedinjenih Američkih Država. A to je ministarstvo, pak, pod utjecajem američke financijske industrije.

U drugome djelu knjige autor podrobno prikazuje ulogu Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke u krizama koje su se dogodile u posljednjem desetljeću dvadesetoga stoljeća, zatim govori o njihovoj ulozi u tranziciji gospodarstava istočne Europe, posebno na primjeru Rusije. Osim toga, ukratko je prikazan i utjecaj tih institucija na trgovinsku politiku u svijetu. Ovdje je glavna misao vodilja, i to je mnoštvom primjera i pokazano, kako se utjecajne interesne skupine iz razvijenih zemalja koriste globalnim institucijama da bi provodile svoje uske interese. Tu se stvarno može naći svega. Slučajevi sežu od primjera posrnulih trgovaca državnim dugom, kojima su zbog financijske krize ugrožena ulaganja, pa (uspješno) lobiraju za intervenciju Međunarodnog monetarnog fonda, do francuske telekomunikacijske kompanije koja kupnjom državnog monopola na telefoniju uvjetuje suradnju s Međunarodnim monetarnim fondom u nekoj afričkoj državi. Tu je prikazana dvoličnost čitave situacije. S jedne strane, propagira se slobodno tržište u tim zemljama, ali je to slobodno tržište takvo kakvo odgovara nekom velikom igraču. Autor prikazuje i cijelu dubinu problema, opet pokazujući primjerima, kako postoje mnogi slučajevi kada su krizne situacije, loša ekonomska politika ili samo poneke odluke bile izazvane indirektnom prijetnjom, tj. ucjenom Međunarodnog monetarnog fonda kroz razne programe. Tu Stiglitz zapravo širi tezu, pa kaže da globalne institucije nisu samo krive za loše upravljanje krizama, već su one, najčešće izravno, a ponekad i neizravno i uzročnici raznih ekonomskih nedaća. To se u prije svega odnosi na Međunarodni monetarni fond. Svjetska je banka, kako tvrdi autor, marginalizirana u korist MMF, tako da je njezina uloga svedena na davanje zajmova za infrastrukturne projekte.

U trećem dijelu knjige autor sumira dosadašnje rezultate globalizacije i globalnih institucija i predlaže neka rješenja i dalje korake u razvitku globalnih institucija. Ovdje se navedeni i neki pozitivni primjeri. Na primjer, prikazani su slučajevi kada su pojedine, prije prilično siromašne zemlje, uspjele iskoristiti globalna tržišta za

svoj rast i razvitak. On također navodi da se ipak mogu osjetiti neke promjene pri Međunarodnom monetarnom fondu i Svjetskoj banci i da postoje neki pozitivni pomaci unutar struktura. Tako se sada, primjerice, češće govori o problemima siromaštva i zemalja u razvoju. Autor predlaže osnivanje globalne institucije (ili bolje povezivanje postojećih i redefiniranje uloga) kojih bi cilj bio menadžment globalizacije. Ona bi na neki način koordinirala svime vezanim za globalizaciju, primjerice problemom svjetske trgovine, državnog duga zemalja, ekonomskim razvitkom slabije razvijenih zemalja i slično.

Ova knjiga predstavlja zanimljiv, sveobuhvatan i intrigantan prikaz djelovanja globalnih institucija, iako se ne moramo bezuvjetno složiti s autorovim stavovima o ekonomiji, o ulozi države i globalnih institucija. Naime, autor se očito zalaže za jaču ulogu globalnih institucija u razvitku slabije razvijenih zemalja, ali i općenito za jaču ulogu u svjetskoj ekonomiji kao korektora, kako je vjerno prikazano, ponekad stvarno divljeg tržišta, gdje onaj najjači odnosi sve plodove, bez imalo milosti za sve ostale. Dakle, bez obzira na autorove stavove, iznesene činjenice ostaju nepobitne. Ono što je vjerno prikazano jest sukob moći kapitala, privatnih interesa pojedinih institucija i prilično nesposobnog, indolentnog, nemoćnog, a često i potkupljivog svjetskog ekonomskog poretka. Također su vješto iznesene incestuozne veze MMF i svjetskih centara financijske moći, velikih investicijskih banaka i korporacija. No, čini se da autor u većini slučajeva svu krivnju prevaljuje na ulogu stranog kapitala i institucija u pojedinoj ekonomiji. Vjerojatno u većini slučajeva promatrane zemlje i nemaju izbora, pogotovo kada jednom počne začarani krug zaduživanja, kreditnog rejtinga i MMF. Ipak je isto tako potrebno naglasiti da su u mnogo slučajeva potkupljivost i slični nestašluci obilježje političke i gospodarske scene i promatrane zemlje, tako da bi se to moralo uzeti u obzir pri analizi situacije.

Sve u svemu, riječ je o knjizi koju bih toplo preporučio svakom zainteresiranom za globalne institucije i prilike, jer je u toj knjizi dan vjerojatno najbolji prikaz njihova djelovanja i prave „organizacijske strukture“. Ta bi se knjiga definitivno morala naći i na policama svih protivnika i kritičara globalizacije, a pogotovo globalnih institucija. Ova je knjiga također komplementarna knjizi „No Logo“ autorice Naomi Klein, koja opisuje, nazovimo to tako, „mikroekonomiju globalizacije“, tj. ponašanje velikih korporacija, a Stiglitz se bavi grijehom struktura u globalnim institucijama, točnije u Međunarodnom monetarnom fondu.